

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО, ВІЙНА ТА РЕВОЛЮЦІЙНІ ЗСУВИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

УДК 94(477+100)“1914/1918”

© Андрій ЛОЗИНСЬКИЙ

НАСЛІДКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Здійснено аналіз наслідків Першої світової війни (1914 – 1918 рр.) для українських військовослужбовців. Розкрито їхні втрати на фронтах війни. Розглянуто становище українських офіцерів і солдатів під час перебування в полоні. З'ясовано сутність їх психологічних змін у ході затяжної війни. Установлено, як участь українців у війні вплинула на процес відродження традиції національного військового будівництва та перебігу подальших революційних подій в Україні.

Ключові слова: Перша світова війна, українські військовослужбовці, втрати у бойових діях, військовополонені, еволюція образу війни в психології, український військовий фактор у відновленні національної держави.

Перша світова війна (1914 – 1918 рр.) стала епохальною подією в історії європейської цивілізації. Вона не просто розділила життя українців та багатьох інших народів на два періоди – довоєнний і післявоєнний, а й перекроїла долі багатьох людей, змусила їх переглянути систему попередніх цінностей, відмовитися від ілюзій минулого і навчитися жити за новими законами. Війна не лише призвела до величезних матеріальних і людських втрат, вона вплинула на свідомість і моральний стан українських військовослужбовців, залишила глибокий слід у їхній пам'яті. Дослідження наслідків війни має виняткове значення для розуміння того, яких зусиль доклали українці, щоб проявити свою силу і волю, набути досвіду в перемогах над ворогом, навчитися відповідати за свої вчинки і, зрештою, здобути таку омріяну самостійну Українську державу.

Свою думку щодо різних аспектів досліджуваної проблеми висловили вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема Дмитро Адаменко, Оксана Вільшанська, Валерій Волковинський, Ярослав Грицак, Олександр Донік, Володимир Литвин, Тетяна Мінаєва, Кім Науменко, Олександр Олієвський, Олександр Реєнт, Йосип Саєвич, Ігор Срібняк, Ярослав Тинченко; Олександр Колянчук, Арлін Одергон, Олександр Асташов, Ольга Поршнева, Олена Сенявська та ін.

Проте, визначаючи досягнення цих учених, необхідно зазначити, що нині окремого дослідження, присвяченого наслідкам Першої світової війни для українських військових, іще немає.

Враховуючи недостатність вивчення цієї проблеми, у пропонованій статті на основі залучення широкого кола джерел передбачено дослідити, якими були наслідки глобального збройного конфлікту, що розвивався в Європі в 1914 – 1918 рр., для українських військовослужбовців.

Перша світова війна стала важким випробуванням для українців. Особливого драматизму надавала та обставина, що вони опинилися між двома супротивниками – Росією та Австро-Угорщиною, і перебували по обидва ворожих боки – Антанти і Троїстого союзу. Саме тому змушені були боротися один проти одного. За різними підрахунками, на фронтах воювало близько 4,5 млн українців, мобілізованих до лав російської та австро-угорської армій [18]. Наслідки війни для українців були тяжкими. Так, лише за період із листопада 1914 р. до квітня 1915 р. втрати російської армії становили понад 100 тис. осіб, серед яких – значна кількість українців [15, 89 – 91]. Усього під час війни загинуло приблизно 400 – 600 тис. українських солдатів і офіцерів у російській армії та 90 – 120 тис. – в австро-угорській [12; 18]. Зокрема, із серпня 1914 р. до весни 1917 р. через легіон Українських січових стрільців пройшло більше 7 тис. військовослужбовців, з яких понад 350 осіб загинуло [5]. Масові людські втрати в ході бойових дій спричинили фундаментальні зрушення у свідомості широких мас населення. До певних позитивних наслідків війни можна віднести фактор значної активізації українського національного руху, революційних процесів, що мали визначальний вплив на подальше життя учасників війни.

Одним із чинників воєнного протистояння була значна кількість військовополонених. Полон – це не лише особиста трагедія військового, а й цілком незвичний спосіб життя та досвід, що неможливо переоцінити. За час війни близько 4 млн солдатів і офіцерів російської армії потрапили в полон. Серед них не менше половини були українці, які перебували в австрійських, німецьких, турецьких та болгарських таборах для військовополонених. З іншого боку, російська сторона захопила в полон близько 2 млн ворожих військовослужбовців, з яких майже 400 тис. осіб перебували на українській території [7, 106]. Учасник світової війни і згодом один із найвідоміших німецьких письменників ХХ ст. Еріх Марія Ремарк досить влучно описав моральний стан російських військовополонених на Західному фронті: «Я нічого про них не знаю, крім того, що вони полонені, і саме це викликає в мене розгубленість. Це безіменні істоти, які не відають своєї провини; якби я знав про них більше – як їх звати, як вони живуть, чого очікують, що їх гнітить, – тоді б моя розгубленість стосувалася б чогось конкретного і могла б перетворитися на співчуття. А зараз я бачу за ними лише біль живої плоті, вражаючу безвихідь життя та безжальну жорстокість людей» [16, 149].

Умови перебування українців у полоні були досить важкими. Вони не мали елементарних побутових умов – жили в бараках, хлівах, інших непридатних для

проживання приміщеннях. Так, табір у Франкфурті-на-Одері (Німеччина), де перебувало близько 20 тис. осіб, розміщувався в болотистій низині. Часто полонених використовували на військових роботах у фронтовій смузі [6, 254]. Така практика суперечила міжнародному законодавству, оскільки за Положенням про закони і звичаї війни Гаазької Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі (1907 р.), полонених заборонялося використовувати на роботах, пов'язаних із воєнними діями [1, ч. 1, р. 2, ст. 6].

Військовополонених не забезпечували речами першої необхідності – засобами гігієни, одягом, взуттям. Крім того, вони страждали від нестачі їжі. Денний продуктовий раціон складався з 200 грамів хліба (з різними домішками); тарілки картопляного, бурякового чи капустиного супу або просто мучної бовтанки; горнятка гіркої ерзац-кави (неповноцінного замітника кави); один – два рази на тиждень могли видавати зіпсовані оселедці, тухле сало чи ковбасу [19, 29 – 30; 20]. Харчування в таборах було розраховано лише на підтримку життя людини. Слід зазначити, що проблеми з харчами на війні були завжди. Практично постійно існували перебої з постачанням продуктів, унаслідок чого потреба в їжі для солдатів була хронічною. Про це згадував учасник війни, майбутній російський радянський письменник і драматург Всеволод Вишневський: «В окопах я вперше спізнав відчуття голоду. Я готовий був, немов звір, шукати їжу. Щось знайшли. Варили зелені кислі сливи і тремтіли над картоплею, якої було дуже мало» [13, 14]. Певну допомогу полоненим надавали благодійні організації, однак їхня підтримка не могла суттєво змінити ситуації.

У холодну пору року проблемою ставали елементи військового одягу. Так, в акті огляду взуття табірної комісія Кременчуцького гарнізону визнала задовільний стан «австрійських військових черевиків» лише в 247 осіб із 506 оглянутих, 172 військовополоненим було рекомендовано відремонтувати взуття, а ще майже 90 осіб були взуті в личаки, що «потребують заміни». Не краща ситуація була з онучами. За нормами військовополоненим видавалася лише одна пара онуч, яких на тривалий термін не вистачало. Саме тому вони змушені були красти полотняні мішки з торгових приміщень гарнізону й різати їх на онучі. Щоб запобігти таким випадкам, полоненим виділяли певну кількість непридатних для використання мішків на онучі [20].

Представники Товариства Червоного Хреста у 1916 – 1917 рр. оглянули 155 місць утримання російських військовополонених в Австро-Угорщині та Німеччині, з яких 76 таборів призначалися виключно для солдатів. Отримані враження знайшли місце у звітах, де зазначалося: приміщення холодні й не опалюються; їжа видається в недостатній кількості, полонені часто голодують; одяг і взуття перебувають у незадовільному стані, не видається необхідна кількість теплового одягу, часто в полонених відбирають власні речі; релігійні потреби не задовольняються належним чином через провину адміністрації або внаслідок відсутності священиків; до лікарів і священників застосовується загальний суворий режим, а до полонених – важкі й суворі покарання, що часто ображають і

принижують людську гідність; полонені позбавлені свободи пересування; санітарно-гігієнічний стан лазаретів посередній; відчувається гостра нестача книжок для саморозвитку [14, 151 – 152]. Слід зазначити, що загалом грубими порушеннями норм міжнародного права у ставленні до військовополонених зловживали обидві сторони конфлікту.

Існувала практика залучення військовополонених до різних робіт на промислових підприємствах та в сільському господарстві. Зокрема, в Росії австрійські солдати й офіцери, значну частину з яких становили українці, за господарські роботи отримували певні кошти. Згідно з рішенням земських управ не менше половини заробленої суми необхідно було видати на руки безпосередньо полоненому, а іншу частину перерахувати на відшкодування витрат, пов'язаних із його утриманням. Однак слід зауважити, що майже 40 % всіх австро-угорських військовополонених, яких використовували на господарських роботах у Росії, загинули або зникли безвісти [20].

Розуміючи необхідність підтримки своїх земляків за кордоном, політична організація наддніпрянських українців Союз визволення України (СВУ, утворена на початку війни у Львові, пізніше діяла у Відні) почала надавати соціальну допомогу військовополоненим українцям, які перебували в австрійських (понад 30 тис. осіб) та німецьких (близько 50 тис. осіб) таборах. Представники СВУ наполегливо домагалися того, щоб українських полонених концентрували в окремих таборах. Завдяки їхній діяльності вдалося досягти певного покращення, порівняно з іншими полоненими, умов перебування значної кількості українців у таборах Фрайштадт, Дуна-Сердагель, Йозефштадт (Австрія) і Раштат, Зальцведель, Вецляр, Ганновер-Гмінден (Німеччина) [22]. Австро-німецьке військове командування йшло на такі поступки дуже неохоче. Тільки під тиском несприятливих для них обставин, що склалися на фронтах світової війни, вони погодилися на певні поступки українцям, сподіваючись згодом використати їх на своїй стороні в боях проти росіян.

Перша світова війна наклала відбиток і на психіку українських військовослужбовців, адже глобальний військовий конфлікт у 1914 – 1918 рр. значною мірою впливав на настрої в армії та суспільстві. Сучасні дослідники військової історії наголошують: «У людині, що одержала в руки зброю, змінюється все: світовідчуття, самооцінка, ставлення до оточуючих. Зброя – це сила і влада. Вона дає впевненість у собі і диктує стиль поведінки, створює ілюзію власної значущості. Війна формує особливий тип особистості, який можна визначити як психологію воїна» [21, 49]. Такі зміни у свідомості стали характерним явищем психологічного стану учасників війни. Якщо на початковому етапі конфлікту всі були налаштовані вести війну до остаточної перемоги, то з часом величезні втрати на фронтах поступово змінювали ставлення до військових дій. Це свідчило про важливу роль морально-психологічного чинника в поведінці на війні. Коли в лютому 1917 р. в Росії було повалено монархію, національно-визвольний рух перекинувся і на армію. На фронтах масового характеру набрало братання солдатів-українців як форма протесту проти продовження війни.

Еволюція образу війни особливо відбилась у свідомості солдатів, вихідців із селянського середовища. Сучасні російські дослідники зазначають, що царська армія «не менш ніж на 80 % складалася із селян з притаманним їм особливим менталітетом, що не відповідав не лише військовим труднощам, а й реаліям нової війни... Солдат-селянин був не просто відірваний від своєї селянської праці. Сам ритм військової справи надзвичайно сильно впливав на його психіку, звиклу до циклічності, розміреності всього свого трудового та особистого життя разом із поняттями корисності, предметності, визначеності... По суті, війна стала для нього психосоціальним дисбалансом, культурним шоком такої потужності, прикладів якого мало знала історія. Війна у свідомості солдатів стала певним рубежем у житті, після якого вони стали іншими» [4, 271]. Акцентуючи увагу на низькому освітньому рівні солдатів, вихідців із села, Ярослав Грицак вказує, що вони «у своїй більшості не могли зрозуміти всієї глибини процесів, що відбувалися в державі. Істотно змінила і вплинула на ієрархію цінностей цих військовослужбовців їх масова мобілізація в армію та подальша участь у війні, яка в значній мірі змінила їх світогляд, ставлення до своєї батьківщини. Більшість мобілізованих на фронт селян чітко не уявляли собі, що є тою батьківщиною, за яку вони мали у разі потреби покласти своє життя. Найчастіше вони ідентифікували себе не з певною нацією, а з тим регіоном, у якому жили перед мобілізацією (полтавці, чернігівці, катеринославці тощо)... Щоденна зустріч в окопах та тиловому побуті із представниками інших національностей допомагала українським воїнам усвідомити свою етнічну самобутність. Цьому сприяли безпосередні контакти між українцями з обох сторін фронту, які зближували їх, прискорювали кристалізацію в них національної ідеї» [8, 259]. Зокрема, відомий український радянський письменник, драматург і громадський діяч 20–30-х рр. ХХ ст. Микола Куліш наголошував, що став свідомим українцем, саме перебуваючи на австрійському фронті в Галичині [11].

Важливі наслідки Першої світової війни – накопичений бойовий досвід та національне військове виховання українців. Така практика успішно застосовувалася в системі функціонування легіону Українських січових стрільців, де «йшла жива ідейно-політична праця, йшли творчі зусилля за правильні методи та ясну мету наших визвольних змагань. Була це дуже відповідальна праця, яку ведено в найрізноманітніших формах та серед найрізноманітніших обставин. Її вели безперервно, бо боротьба на передовій позиції українського фронту серед дуже несприятливих та змінних ситуацій вимагала щоденно ясної відповіді на питання: яке наше місце та які наші обов'язки в тій світовій війні?» [17, 137]. Національне військове виховання січових стрільців здійснювалося на зборах-вічах, у промовах на різних урочистостях, стрілецьких похоронах, посвяченні військових могил і пам'ятників, у лекціях виховного змісту та ін. Одна із стрілецьких заповідей містила зобов'язання: «Буду добрим сином України та добрим вояком і добрим товаришем в стрілецтві, щоб спільним трудом і спільними силами зробити кращу долю Вітчизні» [9, 243].

Значний бойовий досвід під час війни здобули відомі воєначальники російської армії генерали-українці: Микола Архипович, Олександр Безкровний, Олександр Березовський, Борис Бобровський, Сергій Бурлей, Гнат Васильченко, Михайло Волховський, Яків Гандзюк, Левко Дроздовський, Василь Кирей, Порфирій Кислий, Георгій Мандрика, Олександр Осецький, три брати – Василь, Іван і Євген Пащенко, Андрій Покровський, Павло Скоропадський, Леонід Федяй, Олександр Хоменко, Микола Чуйкевич, Микола Юнаков та ін. Саме тому в 1917 р. під впливом політичних подій розвалу царської імперії й загрози катастрофічної поразки в Першій світовій війні російське командування погодилося створити українізовані військові формування. Бойовий досвід українців планувалося використати для стабілізації ситуації на фронті. Успішному розгортанню національного руху в армії сприяло те, що особовий склад фронтів, дислокованих в Україні, мав значну питому вагу українського елемента. Особливо багато українців було на Південно-Західному фронті. Так, на березень 1917 р. тут нараховувалося близько 2,3 млн військовослужбовців. Третину від його загального складу, тобто понад 760 тис. осіб, становили українці. На Румунському фронті українців було 25 % від загальної кількості бійців [2; 3].

Важливим наслідком війни стало формування новітніх українських збройних сил. Докладаючи великих зусиль, січові стрільці зуміли до 1917 р. перетворити легіон УСС у добре вишколену українську військову формацію, що стала згодом важливим складником армії УНР.

Таким чином, світова війна кардинально змінила внутрішньополітичну ситуацію в Російській і Австро-Угорській імперіях. Падіння монархії та зміна балансу сил давали шанс поневоленим народам здобути незалежність. Війна створила передумови для розгортання української революції, у результаті чого з'явилася можливість відродження самостійної держави. У цих подіях безпосередню участь брали українські військовослужбовці – учасники Першої світової війни, які в 1914 – 1918 рр. продемонстрували здатність воювати за національні ідеали та боротися за майбутнє своєї держави. Подібне відбувається і в нинішні дні, коли українці зіткнулися із зовнішньою агресією. Більше як через сто років після початку Першої світової війни на українській території спостерігаємо її відгомін. За сучасних реалій – це протистояння з авторитарною Росією на Сході України [10].

Отже, на фронтах Першої світової війни сформувалася нова особистість, людина, яка мала інше бачення світу, ніж тодішні можновладці, а сама війна безжалісно зруйнувала всі колишні стереотипи й традиції. В історичному значенні роль українських військовослужбовців у війні можна розглядати як важливий етап у процесі створення національних збройних сил, відродження традиції українського військового будівництва в душі відданості державі та високого фахового рівня підготовки. Перспективним напрямом досліджень з цієї проблеми можна вважати аналіз психології війни, що суттєво впливала на свідомість солдатів і офіцерів, їхнє бойове налаштування, сприяла активізації в боротьбі за незалежність України.

Джерела та література:

1. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. Гаага, 18 жовтня 1907 року (Офіційний переклад) // Офіційний вісник України від 06.01. 2017 – 2017 р., № 2, стор. 605, стаття 67, код акту 84421/2016.
2. Российский государственный военно-исторический архив (РГВИА): ф. 2067 (Штаб Верховного Главнокомандующего армиями Южно-Западного фронта), оп. 2, дело № 54.
3. Российский государственный военно-исторический архив (РГВИА): ф. 2085 (Штаб помощника Главнокомандующего армиями Румынского фронта), оп. 1, дело № 64.
4. Асташов А.Б. Война как культурный шок: анализ психологического состояния русской армии в Первую мировую войну / А.Б. Асташов // Военно-историческая антропология: Актуальные проблемы изучения (ежегодник). – М.: РОССПЭН, 2002. – С. 268 – 281.
5. Безручко М. Січові Стрільці в боротьбі за державність / М. Безручко. – Каліш, 1932. – 82 с.
6. Галицкий В.П. Защита прав военнопленных в период Первой мировой войны: опыт и уроки / В.П. Галицкий // Последняя война Российской империи: Россия, мир накануне, в ходе и после Первой мировой войны по документам российских и зарубежных архивов. Материалы Международной научной конференции 7-8 сентября 2004 г. – М.: Наука, 2006. – С. 254 – 257.
7. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
8. Грицак Я. Українська революція, 1914-1923: нові інтерпретації / Я. Грицак // Україна модерна; за ред. В. Верстюка, Я. Грицака та ін. – Львів : Ін-т історичних досліджень Львівського держ. ун-ту ім. Івана Франка, 1999. – Ч. 2 – 3. – С. 254 – 269.
9. Зеленко П. Українські січові стрільці / П. Зеленко // За Державність (Каліш). – 1935. – Ч. 5. – С. 238 – 247.
10. Костюк Б. Україна – одна з найбільших арен Першої світової війни / Б. Костюк // Радіо Свобода, 26.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/25435437.html> – Перегляд: 08.03.2017.
11. Куліш Микола Гурович. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Куліш_Микола_Гурович – Перегляд: 10.03.2017.
12. Мировая война в цифрах. – М.-Л. : Воениз, 1934. – 128 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.amyat.narod.ru/hist/mirovaya_voyna_v_tsifrah/index.htm – Перегляд: 05.03.2017.
13. Олієвський О.І. Про деякі аспекти фронтового побуту російської армії під час «Великої війни» (1914 – 1918 рр.) / О.І. Олієвський // Питання німецької історії: зб. наук. праць / Відп. ред. С.Й. Бобилева. – Дніпропетровськ: Вид-во Ліра, 2015. – С. 9 – 16.
14. Ореховський В.О. Діяльність Російського Товариства Червоного Хреста у роки Першої світової війни (1914-1917 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Ореховський В.О.; Київський держ. торговельно-економічний ун-т. Чернівецький факультет. – Чернівці, 1997. – 196 с.
15. Реєнт О. Україна в Першій світовій війні: сучасні науково-методологічні акценти / О. Реєнт // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: міжвід. зб. наук. праць. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2007. – Вип. 16. – С. 88-103.
16. Ремарк Е.М. На Западном фронте без перемен / Е.М. Ремарк. – СПб.: Кристалл, 2001. – 224 с.

17. Ріпецький С. Українське Січове Стрільцтво. Визвольна ідея і збройний чин / С. Ріпецький. – Нью-Йорк : Червона Калина, 1956. – 360 с.
18. Руккас А. Українці у Першій світовій: «На пострадянському просторі – непередбачуване минуле» / А. Руккас // Українська правда, Історична правда, 04.08.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/08/4/143924/> – Перегляд: 08.03.2017.
19. Саєвич Й.Й. Військовополонені в таборах Австро-Угорщини і Німеччини: фінансово-господарська діяльність і побут / Й.Й. Саєвич // Збірник навчальних матеріалів і наукових статей. – Вип. 5. – Луцьк, 2005. – С. 27 – 35.
20. Саранча В. Військовополонені Першої світової війни в Кременчуцькому гарнізоні / В. Саранча // Інтернет-проект «Історія держави Габсбургів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ah.milua.org/ww1-row-in-kremenchuk-ukr> – Перегляд: 11.03.2017.
21. Сенявская Е.С. Психология войны в XX веке – исторический опыт России / Е.С. Сенявская. – М.: РОССПЭН, 1999. – 383 с.
22. Союз визволення України. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Союз_визволення_України – Перегляд: 10.03.2017.

© **Андрей ЛОЗИНСКИЙ**

ПОСЛЕДСТВИЯ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ ДЛЯ УКРАИНСКИХ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ

Проведен анализ последствий Первой мировой войны (1914 – 1918 гг.) для украинских военнослужащих. Раскрыто их потери на фронтах войны. Рассмотрено положение украинских офицеров и солдат во время пребывания в плену. Выяснена сущность их психологических изменений в ходе затяжной войны. Установлено, как участие украинцев в войне повлияло на процесс возрождения традиции национального военного строительства и развития последующих революционных событий в Украине.

Ключевые слова: Первая мировая война, украинские военнослужащие, потери в боевых действиях, военнопленные, эволюция образа войны в психологии, украинский военный фактор в восстановлении национального государства.

© **Andrii LOZYNSKYI**

THE RESULTS OF FIRST WORLD WAR FOR UKRAINIAN SERVICEMEN

First World War (1914 – 1918) became a tough trial for Ukrainian people as they found themselves between two enemies, Russia and Austria-Hungary, as well as on the opposite sites of the enemy forces – the Entente and the Triple Alliance. That was the reason why

they were forced to fight against one another. According to different estimates, there were approximately 4.5 million Ukrainians fighting on different frontlines as part of Russian and Austro-Hungarian armies. The aftermath for the Ukrainian people was horrendous. Only during the period of time between November, 1914 and April 1915 Russian military casualties amounted to more than 100.000, most of them being Ukrainians. 90.000 – 120.000 soldiers and officers in the Austro-Hungarian army and 400.000 – 600.000 soldiers and officers in the Russian army make up the total Ukrainian casualties of the war. Massive battle losses caused profound changes in the mentality of general public. Certain positive effects of the war include the fact of activation of Ukrainian national movement, revolutionary processes that had significant impact on the future life of the combatants. One of the factors of military confrontation was large amount of prisoners of war. During the war, approximately 4 million soldiers and officers of Russian army were captured. Russian army, in its turn, captured more than 2 million enemy servicemen, 400.000 of them being on the territory of Ukraine.

The conditions of imprisonment were severe. A great number of Ukrainians worked in mines, industrial sites, in agriculture and military works on the frontlines. They lacked basic living conditions and were forced to live in barracks and buildings which were not suitable for living, in swampy areas. Prisoners of war were not provided with basic necessities, hygiene accommodation, shoes or clothes; they all were malnourished. Nourishment in POW camps was provided in amounts per capita which were barely enough for a prisoner to survive.

Recognizing the need to support their countrymen, a Dnipro-based political organization Union for the Liberation of Ukraine (established at the beginning of the First World War in Lviv, later operated in Vienna), began to provide social assistance to Ukrainian prisoners who were in the camps of Germany, Austria-Hungary, Italy and Turkey. Their activity achieved some improvement in living conditions of large masses of Ukrainians in specific camps, such as Freistadt and Dong-Serdahel (Austria, about 30.000 Ukrainians) and Rastatt, and Vetslyar Salzwedel (Germany, more than 50.000 Ukrainians).

In 1914 – 1918, Ukrainian soldiers and officers demonstrated the ability to fight for national ideals and the future of their country. In the historical sense, Ukrainian role in the war can be seen as an important step in the formation of the national armed forces of Ukraine, reviving the tradition of Ukrainian military development in the spirit of devotion to the country and the high professional level of training. In particular, making considerable efforts, by 1917 Ukrainians managed to transform the legion of Ukrainian Sich Riflemen into a well-trained military formation, which later became an important part of the army of the Ukrainian People's Republic.

Key words: First World War, Ukrainian servicemen, battle losses, prisoners of war, evolution of the image of war in psychology, Ukrainian military factor in reviving of national state.